

Ponerorchis graminifolia

tekst en foto's: Rogier van Vugt

Ze beginnen ineens overal op te duiken, de kleine Japanse aardorchideetjes die luisteren naar de naam *Ponerorchis graminifolia* of op z'n Japans gezegd Ucho-ran. Die naam betekent zoiets als vlinderorchideetje. En de liptekening doet daar in veel gevallen wel aan denken. *Ponerorchis graminifolia* is een klein aardorchideetje dat vooral voorkomt in zuidelijk Japan. Hier groeit het plantje op dunne laagjes aarde op rotsen, in rotsspleten en er zijn zelfs waarnemingen van *Ponerorchis* die op bemoste boomstammen groeien.

Groeiwijze

De plantjes maken ondergrondse knolletjes. Net als veel andere aardorchideeën brengen ze als bladloos knolletje de winter door. In het voorjaar loopt het knolletje uit met een stengeltje waaraan zich een tot vijf grasachtige blaadjes ontwikkelen die vaak aan de onderkant paars gestreept zijn. Aan het einde van het stengeltje komen de bloemen. Jonge plantjes maken er vaak maar een paar, maar robuuste exemplaren kunnen rond de twintig bloemen aan een tak krijgen. De vorm is typisch die van een *Orchis*achtige en erg vergelijkbaar met veel van onze inheemse orchideeën. De lip is meestal drielobbig maar dit kan erg variëren. Nog variabel is de kleur. De meest algemene natuurlijke kleur is licht lila met een donker lila of paarse tekening, vergelijkbaar met die van onze inheemse *Dactylorhiza*soorten maar in de uiterste gevallen loopt de kleur van helemaal wit tot geheel donkerpaars. Tussen deze uitersten is een geweldige

variatie mogelijk in kleurnuances en patronen.

Verzamelwoede

In tegenstelling tot veel andere inheemse orchideeën is *Ponerorchis* binnen de Japanse orchideeëncultuur altijd genegeerd totdat niet zo heel lang geleden rotsplantenliefhebbers met mooi opgekweekte exemplaren op tentoonstellingen kwamen opdagen en de vonk oversloeg op orchideeënliefhebbers. Zo'n variatie in kleuren en vormen doet een Japans verzamelaarshart sneller kloppen. Deze vonk werd snel een vuurzee want binnen de kortste keren bleek er een race te zijn ontstaan om de mooiste exemplaren van deze variabele soort in bezit te krijgen. Toen de planten alleen nog maar buiten plukafstand voorkwamen kwamen er touwen en helmen aan te pas om al abseilend deze bloemetjes van de rotsen te plukken. Het is dan ook geen verrassing dat deze soort vandaag de dag in de natuur zeldzaam is geworden.

Gelukkig komt ze op onbereikbare plekken nog voor. En hier zijn de planten inmiddels veilig. Want de Japanse verzamelaars hebben intussen niet stil gezeten. Door de verschillende natuurvormen met elkaar te kruisen zijn er namelijk weer nieuwe vormen ontstaan. De mooiste paar zaailingen uit een zaaisel van honderden plantjes worden daaruit geselecteerd en gebruikt voor de volgende generaties. Op de shows gaat inmiddels de meeste aandacht uit naar deze verbeterde nieuwe vormen waardoor de wilde

planten minder gewild zijn. Dit geeft de wilde populaties de nodige rust.

Buiten Japan

Dit zaaien gaat erg goed en *Ponerorchis* wordt nu met de miljoenen geproduceerd als liefhebbersplantje maar ook als leuk bloeiend accent voor een opgemaakt mandje met bloemen. Op deze manier kun je in Japan *Ponerorchis* treffen bij het kleinste bloemenboetiekje op de hoek van de straat. Dit alles staat in schril contrast met de zeldzaamheid van deze soort in natuur, maar ook met de verkrijgbaarheid van deze soort buiten Japan. Pas de laatste jaren komen in mondjesmaat wat planten naar Europa en pas nu we er hiermee kennis hebben gemaakt lijken steeds meer kwekerijen de stap te nemen de soort ook aan te schaffen en te verkopen. Zelfs diverse postorder bedrijven bieden de knolletjes aan - wat wel gepaard moet gaan met een kleine waarschuwing. Zoals gezegd is men in Japan steeds op zoek naar de nieuwe vormen. Dit heeft wel tot gevolg dat er massa's plantjes die niet door de 'keuring' zijn gekomen als bijproduct van deze zoektocht overblijven. De knolletjes worden voor een paar stuivers aan bedrijven verkocht die geen kijk op kwaliteit hebben. Goedkoop kan dus duurkoop zijn. Koop daarom een bloeiend exemplaar, dan weet je of je wat moois in handen hebt.

Cultuur

Japan kent warme natte zomers en koude drogere winters. Dit verschil is heel belangrijk in de verzorging van deze soort. In de winter als de plant

geen bladeren heeft, verdampt hij nauwelijks vocht. Een nat substraat tijdens de rust kan dus tot rotting leiden. Als in de winter de knolletjes dan ook nog te warm worden gehouden kunnen ze gaan uitlopen in een seizoen dat niet genoeg licht en groei-energie kan bieden. Warm en droog bewaren resulteert echter in uitgedroogde knolletjes die slecht uitlopen het volgende voorjaar. Het beste kunnen de knolletjes daarom tijdens de rust droog (niet kurkdroog) en koel bewaard worden, bv in een afgesloten bakje met wat grond in de koelkast of vorstvrije schuur. Een temperatuur tussen de nul en tien graden is het beste.

Ongeveer in maart-april is het tijd om ze op te potten. Het handigst is om de knollen eerst wat warmer te zetten en af te wachten totdat er groene puntjes (uitlopers) op de knolletjes ontstaan. Als het zover is kunnen ze opgepot worden in redelijk kleine potjes. Als substraat zijn er diverse mogelijkheden. In Japan wordt meestal fijnkorrelige kanuma of een mengsel van kanuma met veenmos gebruikt. Kanuma is een granulaat van vulkanisch as dat gewonnen wordt in Zuid Japan. In Europa is dit verkrijgbaar bij de beter gesorteerde Bonsaikwekerijen. Dit materiaal lijkt wel voor deze plantjes te zijn ontwikkeld, want ze zijn er dol op. Ook kunnen ze opgepot worden in puur veenmos, fijne bark met veenmos, potgrond met perliet of in mengsels van deze ingrediënten. Het gaat er om dat water er direct doorheen loopt maar dat het mengsel wel wat water vasthoudt. Vooral bij de

meer watervasthoudende substraten zoals potgrond en veenmos is het erg belangrijk dat er voor een kleine pot gekozen wordt.

Bij het oppotten moet de bovenkant van het knolletje zo'n twee centimeter onder het grondoppervlak komen. De knolletjes onderling kunnen vervolgens zo'n twee centimeter uit elkaar worden geplant om een mooi effect te krijgen.

Vanaf het moment dat de groei begint moet het substraat vochtig blijven en vragen de plantjes een warme plek in de halfschaduw. Temperaturen tussen de 15 en 25 graden zijn ideaal. En vooral in de zomer staan ze graag boven de 20 graden om goed te kunnen groeien.

Vanaf de bloei vragen de planten een beetje mest, bv 6-6-6 of een lichte dosering van 20-20-20, om de knolletjes voor volgend jaar te maken. Om deze nieuwe knolletjes zo groot mogelijk te krijgen kunnen het beste de dode bloemetjes na de bloei verwijderd worden. Het loof blijft er nog een paar maanden aanzitten tot de nazomer of herfst. Pas als de plantjes helemaal afgestorven zijn mag gestopt worden met water geven en mogen de knolletjes weer in de rust. Bij een goede verzorging kunnen deze plantjes zich vegetatief vermeerderen door extra nieuwe knolletjes te maken.

Deze plantjes zijn vanwege hun variabele bloemkleur wel heel erg verslavend. Als je er eenmaal een aan de groei hebt gekregen begint vrij snel de zoektocht naar andere kleuren. Gelukkig hoeven wij hiervoor geen bergen meer af te dalen.

